

Yeni toplumsal hareketler ve sosyal medya: Kuzey ormanları savunması hareketine yönelik bir örnek olay incelemesi

Figen ALGÜL*

Öz

Sosyal medya, aktivist protestoların dijital olarak örgütlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu araştırmada teorik açıdan yeni toplumsal hareketlerin tarihçesine değinilecek, çalışmanın ilerleyen kısımlarında sosyal medya ile yeni toplumsal hareketlerin geçirdiği dönüşüm ele alınacaktır. Çalışmada “Sosyal medya yeni toplumsal hareketleri nasıl ve ne şekilde dönüştürmüştür?”, “Sosyal medyanın yeni toplumsal hareketlerin örgütlenme ve organizasyon yapısına etkisi nasıl ve ne şekildedir?” ve “Türkiye’de yeni toplumsal hareketlerle gerçek bir kamusal alan oluşuyor mu?” gibi soruların cevapları “Kuzey Ormanları Savunması” hareketi kapsamında aranacaktır.

Kuzey Ormanları Savunması hareketi üzerine bir örnek olay incelemesi olan bu çalışmada yöntem olarak nitel yöntem seçilmiş, Kuzey Ormanları Savunması aktivistleri ve KOS Medya ekibi mensupları ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Diğer yandan bundan bir yıl önce hareketin e-posta grubuna üye olunarak katılımcı gözlem ile yine bir nitel yöntem olan netnografi yöntemi uygulanmıştır. Tüm bunların yanı sıra KOS hareketinin web sitesi (www.kuzeyormanlari.org) ile Facebook, Twitter, Youtube ve Instagram sayfalarındaki veriler analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Toplumsal Hareketler, Aktivizm, Sosyal Medya, Yeni İletişim Teknolojileri, Kuzey Ormanları Savunması

New social movements and social media: A case study about northern forests defense movement

Abstract

Social media plays significant roles in digital organisation of activism. In this study history of new social movements shall be theoretically dealt and transformation of them by social media shall be

* Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halka İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, figenalgul@marmara.edu.tr

evaluated. Answers to questions of “How social media transformed them?”, “What is its influence over their organisational structure?” and “Do they form a real public sphere in Turkey?” shall be looked for in relation with the movement.

A qualitative method was preferred and in-depth interviews were made with NDF activists and NFD Media team members. Also, netnographic method, again a qualitative one, was practiced via participant observation by subscribing to its e-mail group. Data on NFD movement’s web site (www.kuzeyormanlari.org), Facebook, Twitter, Youtube and Instagram pages were analyzed.

Keywords: New Social Movements, Activism, Social Media, New Communication Technologies, Northern Forests Defense

Giriş

Toplumsal hareketler, genel olarak toplumsal yapılar arasında süregelen çatışmada oluşan ve kolektif eylem biçimleri olarak ortaya çıkan hareketler şeklinde tanımlanabilir (Collas, 2002:69). Bu hareketler belli bir dayanışmaya dayalı, bir çatışma özelliği taşıyan ve yer aldığı sistemin sınırlarını zorlayan kolektif davranış biçimleridir (Melucci, 1999:87). Daha genel bir anlamda ise toplumsal hareketler, “yerleşik alanın dışındaki toplu eylemler yoluyla ortak bir çıkarı korumak ya da ortak bir hedefe erişmeyi sağlayabilmek için girişilen toplu bir çaba” olarak tanımlanmaktadır (Giddens, 2000: 540-541).

Toplumsal hareketlerin başlangıç tarihi literatürde 18. yüzyılın ikinci yarısı olarak kabul edilmektedir. Bu tarihin öncesinde baskı karşısında kendiliğinden gelişen başkaldırılar bulunmaktadır. Başkaldırılar isyan, ayaklanma ve kaçış biçimlerini almıştır (Arrighi ve ark., 2004:35). 1750’ler itibarıyla başkaldırılardan farklı olarak sorunsal etrafında odaklanan bir halk hareketliliğinden söz edilmeye başlanmıştır. Kırılma noktalarından birini gelişen iletişim araçları ve değişen iletişim kültürü oluşturmaktadır (Shirky, 2010: 95). Başkaldırılardan toplumsal hareketlere geçildiği kabul edilen 1750’lerde basım devrimi yaygınlaşmış, toplumsal hareketler repertuarı da yeni araçları kapsayacak bir biçimde oluşmaya başlamıştır. Basım devrimi ile yazılı basından, küçük çaplı bildirilerden, el ilanlarından, afişlerden vb. daha fazlası ortaya çıkmış, okuyan bir kamu oluşmuştur. Haberin, bilgilerin vericisinin değişmesi alıcıda da köklü bir değişime yol açmıştır (Şendeniz, 2012: 37). 19. yüzyılda ise toplumsal hareketler kapitalizme bir tepki olarak ortaya çıkmış ve modern toplumun gelişmeye başladığı ilk zamanlarda özellikle sanayileşmeyle birlikte artan sosyal adaletsizliğe bir “karşı duruş” biçiminde kendini göstermiştir. Fakat toplumsal hareket deyimi ilk olarak Batı Avrupa’da ancak 19. yüzyılın başlarında kullanılmaya başlamış, ilk sistemli tartışmalar ise toplumsal hareketi proleteryanın sınıf savaşımı ile açıklamıştır. Özellikle de Batı Avrupa ülkelerinde toplumsal hareketler, 19. yüzyılın sonuna doğru işçi hareketleriyle özdeş hale gelmiştir (Bottomore, 1987: 23).

Yeni Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketlerin önüne eklenen yeni sıfatı, 1960'ların ortasından sonra beliren toplumsal hareketleri kendisinden öncekilerden ayırmak için kullanılmaktadır. 1960'larda Avrupada yaygın olan toplumsal hareketlerin neo-marksist modellerinin yetersizliğinin hissedilmesiyle, yeni toplumsal hareketler perspektifi hızla gelişmiştir (Işık, 2013: 23). Nitekim 1980'li yıllarla birlikte yok olma eğilimi gösteren sınıf temelli hareketler, yerini 1968 olaylarının ve öğrenci hareketlerinin oluşturduğu, 1970'lerde ise iyice kendini hissettirmeye başlayan yeni toplumsal hareketlere bırakmıştır. Dolayısıyla yeni toplumsal hareketlerin kökenleri 1960'larda Berkley'den Paris ve Berlin'e yayılmış öğrenci hareketlerine dayanmaktadır. Edgar Morin de (1998:113), yeni toplumsal hareketlerin miladını Mayıs 1968 protesto eylemleri ve merkezine aldığı duyarlılıktan doğan kültürel dönüşüm olarak görmektedir.

1970'li yıllarda ve özellikle 1980'lerde Alain Touraine ve Alberto Melucci gibi analistler "eski" ile yeni toplumsal hareketleri belirgin bir şekilde birbirinden ayırmışlardır. Böylece "eski" toplumsal hareketler politik iktidar ve ekonomik yapılarla ya da gelir dağılımı ile ilgiliyken; yeni toplumsal hareketeler ise, sınıf kavramı etrafında değil başka tür kimlikler etrafında örgütlenmektedir. Dolayısıyla bu hareketler, politik iktidarla ya da ekonomik yapılanmayla değil, kültürel değişimle ve gündelik hayatın değerlerinin dönüştürülmesiyle ilgilidir (Epstein, 1993:129). Bu ise toplumsal protestonun geniş dalgalarına işaret etmektedir. Bu dalgalar; çevresel, feminist, gay ve lezbiyen, tüketicici, anti nükleer, barış grupları ve neredeyse bütün endüstriyel demokrasileri etkileyen bir değişimdir. Bu yeni toplumsal hareketler aynı zamanda postmodern politikaların arketipsel şekli olarak da düşünülebilir. Öyle ki bu hareketler doğrudan etkin, katılım kararı, yapıların çözümlenmesi ve bürokrasi karşıtı vatandaş politikalarının yeni formunu savunmaktadır. Ayrıca maddi refahtan ziyade kültürel ve kaliteli yaşam meselelerine önem vermektedir. Böylece değer ve grup tabanlı ya da çıkar grubu meseleleri yerine, mesele tabanlı çatlakları cezpt etmektedirler (Handler, 1992: 719). Yeni toplumsal hareketlerin dikkati çeken diğer özellikleri ise, kesin bir şekilde anti-kapitalist karaktere sahip olmaları, bilinçli ve gitgide artan bir şekilde çokuluslu ve kıtalararası birliktelikler üzerinden işliyor olmalarıdır (Martin, 2008:5). Yukarıda maddeler halinde de belirtildiği üzere yeni toplumsal hareketler, kimlik temelli olmaları, "çoğulculuk" ve "farklılık" kavramlarını öne çıkarmaları, eylemi bireysel ve kolektif kimliklerin bir karışımı olarak görmeleri, şiddet yerine uzlaşmaya dayanmaları, esnek ve ademi merkezi yapılara sahip olmaları gibi özellikleriyle önceki toplumsal hareketlerden ayrılmaktadırlar. Ayrıca yeni toplumsal hareketler, küreselleşmeyi eleştirerek cinsiyete, yaşa, etnik gruba, ulusa, dine dayalı kimliklerin onaylanmasını, ulus-devletin yeniden kurgulanmasını ve çevre, toplumsal cinsiyet, iletişim, yerel ve ulus üstü mekân ile etnik kimliği ilgilendiren, hem bireyleri hem de kolektif yapıları içine alan bir vatandaşlık kavramının yaygınlaşmasını istemektedir (Çoban, 2009: 176).

Sonuç olarak 1960 ve 1970 yılları arasında dünyanın dört bir yanında meydana gelen kitlesel hareketlerin hem kavramsal, hem anlamsal, hem de fonksiyonel olarak eskisinden çok daha farklı olduğu ve yeni toplumsal hareket adı altında yorumlandığı görülmüştür (Melucci, 2004:268). Dipten gelen dalga metaforu ile anılan toplumsal hareketler 1968 sonrasında geriye çekilmiştir. Dalganın yeniden güçlenmesi, toplumsal hareketlerin yükselişe geçmesi 2000'li yıllarda

gerçekleşmiştir. Bu yükseliş internetin toplum nezdinde görünmez olması, normalleşmesi ile bağlantılıdır. Özellikle 2010 yılı sonrasında toplumsal hareketler ve internet arasındaki güçlü etkileşim net bir biçimde görülebilmektedir (Şendeniz, 2014:158).

Metot

Sosyal medya yeni toplumsal hareketlerde de bir değişime neden olmuştur. Sosyal medya, aktivist protestoların dijital olarak örgütlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu araştırmada bu kısma kadar teorik açıdan yeni toplumsal hareketlerin tarihçesine değinilmiş olmakla birlikte sosyal medya ile yeni toplumsal hareketlerin geçirdiği dönüşüm çalışmanın ilerleyen kısımlarında ele alınacaktır. Çalışmada “Sosyal medya yeni toplumsal hareketleri nasıl ve ne şekilde dönüştürmüştür?”, “Sosyal medyanın yeni toplumsal hareketlerin örgütlenme ve organizasyon yapısına etkisi nasıl ve ne şekildedir?” ve “Türkiye’de yeni toplumsal hareketlerle gerçek bir kamusal alan oluşuyor mu?” gibi soruların cevapları “Kuzey Ormanları Savunması” hareketi kapsamında aranacaktır.

Kuzey Ormanları Savunması hareketi üzerine bir örnek olay incelemesi olan bu çalışmada öncelikle literatür taraması ile toplumsal hareketler ve yeni toplumsal hareketler kavramsal çerçevede incelenmiştir. Çalışmada yöntem olarak nitel yöntem seçilmiş, Kuzey Ormanları Savunması aktivistleri ve KOS Medya ekibi mensupları olan Çiğdem Çıdamlı ve Başar Toros ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Diğer yandan bundan bir yıl önce hareketin e-posta grubuna üye olunarak katılımcı gözlem ile yine bir nitel yöntem olan netnografi yöntemi uygulanmıştır. Tüm bunların yanı sıra KOS hareketinin web sitesi (www.kuzeyormanlari.org) ile Facebook, Twitter, Youtube ve Instagram sayfalarındaki veriler analiz edilmiştir.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında -yeni toplumsal hareketler ve sosyal medya- başlığı altında literatür taraması verilecek, teorideki bilgiler derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgularla eşleştirilerek değerlendirilecektir. Son olarak ise Kuzey Ormanları savunması hareketi bir örnek olay incelemesi olarak ele alınacaktır.

Bulgular

Yeni Toplumsal Hareketler ve Sosyal Medya

Modern medya her zaman için, toplumsal hareketlerin hem iletişimi gerçekleştirmelerini hem de eylemlerini örgütlemelerini ve tabanlarını harekete geçirmelerini sağlayan bir kanal oluşturmuştur (Gerbaudo, 2014:6). Kuramcı Mark Poster ise, günümüz toplumunda biraraya gelme aracı olarak ‘yer’in yerini ‘medya’nın aldığı kanaatindedir:

“Günümüzün toplumsal ilişkileri, geçmişte siyaseti demokratikleştirmenin özünü oluşturan temel düzeydeki etkileşimli pratiklerden (agora, New England Town Hall, köy kilisesi, kafeler, tavernalar, kamusal meydanlar, uygun açıklık yerler,

sendika salonları, parklar, fabrika yemekhaneleri, hatta sokak köşeleri gibi yer ve mahallerden) yoksun görünmektedir. Bu yerlerin birçoğu artık siyasal tartışmalar ve eylemlerin örgütlenme merkezleri işlevini görmüyor. Anlaşılan, medya ve özellikle televizyon, siyasal tartışma ve eylemleri harekete geçiren kaynak haline geldi” (Poster, 2001:178).

Twitter ve Facebook gibi sosyal medyalar, uzaktan kişiler arası ilişkileri kolaylaştırmanın bir aracıdır ve başkalarıyla, onlara tam olarak bağlanmak zorunda kalmadan ilişki kurmamıza imkân sağlayan çağdaş toplumlarda bireyselleşme durumunun (Bauman, 2001) kusursuz bir yansıması olarak görünürler. Sosyal medya esas olarak, son derece dağınık ve bireysel davranan bir kitlenin fiziksel biçimde toplanmasını kolaylaştıran ve bunda kılavuz rolü oynayan, sembolik bir kamusal alan kurma süreci şeklindeki biraraya gelme koreografisinin kurulmasının sorumluluğunu üstlenmiş haldedir (Gerbaudo, 2014:9). Kuzey Ormanları Savunması hareketinden aktivist Çiğdem Çıdamlı, sosyal medya ile yeni toplumsal hareketlerin geçirdiği dönüşümü şöyle özetliyor:

“.....sosyal medya bakımından iki tane temel mesele olduğunu biliyoruz. En basit gerçeklerin bile medyadan haber alınmadığı bir ortamda oluşan aslında bu yeni yapılar, mecralar işte internet vs. gibi doğal olarak halkın aslında doğrudan haber alma hakkını kullandığı ve bir yandan da gazetecilerin ve vatandaşların yurttaşların haber yapabilme hakkını kullandığı bir ikili yapıya dönüştü. Sosyal hareketlerin kendini medyada -temsili kamusal alan olarak bakarsak oraya-buradaki temsili önemli, iletişim bakımından önemli, her bakımdan önemli. Şimdi sen bunu var olan resmi kaynaklarda yasakladığın engellediğin çarpıtarak verdiği zaman doğal olarak kısmen daha esnek kullanılabilir kısmen biraz daha özgür sayılabilecek olan alanlar sosyal hareketler tarafından etkin biçimde kullanılmaya başlıyor.....” (Kişisel Görüşme- 24.10.2014).

Mason ise (2012:147) anaakım medyadan gelen dezenformasyona dikkat çeker ve sosyal medyanın dezenformasyon karşısındaki etkisini vurgular: “Bir olgu açıktır: İnsanlar eskisinden daha fazla şey biliyorlar... Bilgiye daha fazla ve ânında ulaşıyorlar ve dezenformasyona karşı çıkmanın daha güvenilir yollarına sahipler”. Mason’un bu teorisini Çıdamlı’nın şu sözleri ispatlar nitelikte:

“..... Sosyal medya özellikle Gezi’de penguen medyasına karşı tek haber alınabilen yer oldu. Sonrasında Twitter’ın kendisinin bir mücadele alanına dönüşmesi, işte Twitter’ın yasaklanması, onun açılması vs. ile birlikte okuryazar, kentli, yüksek eğitilmiş bir kitlenin hareket halinde olduğu bir ortamda doğal olarak bu alanlar ciddi şekilde kullanıldı. Bir kısmı ismi konularak, bir kısmı konulmadan aslında bir vatandaş yani halk medyasına da dönüşmüş oldu. Bir kısım hareket, kendi medyasını internette bloglar vs. ile neredeyse her dayanışma, her forum kendi medyasını oluşturmaya başladı. Mesela şu anda internette Facebook’ta sayısız dayanışma sayfası var. Dolayısıyla aslında mesela şu anda Twitter, Facebook

ve diğer alanlar neredeyse bir tür alternatif ajans gibi çalışıyor...” (Kişisel Görüşme-24.10.2014).

Yine Kuzey Ormanları Savunması hareketinden Başar Toros ise sosyal medya ile “yeni” toplumsal hareketlerin hareket kabiliyetinin arttığını vurguluyor:

“....Bu aynı zamanda da hareketin kabiliyetini arttıran bir şey, kitlelere ulaşma şansını arttıran bir şey. Yani çünkü bizim eskiden de düşünüyorum ben. Bir dergi çıkaracaksın da, alacaksın da... Şimdi on kişi oturuyoruz, hepimiz dağıtıyoruz tüm haberleri, oluşturuyoruz, çat çat çat basıyoruz. Ve bir anda da 25 bin kişinin sayfasında çıkıyor iş. Ve insanlar bizi çok daha rahat takip edebiliyor. Altına yorum yazabiliyor ya da... Hatta bir şey ekleyebiliyor. Ekstradan bir dosya ekliyor, görüntü ekliyor, video ekliyor aynı konuyla ilgili. Konuşabiliyor, tartışabiliyor haber üzerine. Bu bambaşka bir şey. Bunu gazeteyle yapma imkânımız yoktu bizim yani. En temel bence bu. Bunların tümünü arttırmış durumda. Bizim bilgi paylaşımını özellikle ve doğru bilgi paylaşımını bunun içinde doğal olarak çünkü. Sen haberin içinde sin zaten. Senin kendi alanındaki haberi en iyi sen verebilirsin mesela. Ve artık senin vermen mümkün. Senin bunu yapman mümkün. KOS gibi mesela.....” (Kişisel Görüşme-26.10.2014).

Sosyal medya yeni toplumsal hareketlerin örgütlenme biçimlerini de değiştirmiştir. Gerbaudo'nun (2014:223) deyişiyle, iletişimi sağlayanın örgüt olmasından ziyade, örgütleyenin iletişim olması söz konusudur. Sonuç olarak, kolektif eylemin hayata geçmesini iletişimleri vasıtasıyla etkiledikleri göz önünde bulundurulduğunda, ‘iletişim kuranlar’ da kendiliğinden ‘örgütleyiciler’ durumuna gelirler. Üniversite yıllarından beri örgütlenme mücadelesi veren aktivist Toros, aşağıdaki sözleri ile sosyal medya ile örgütlenme modellerinin değişen yapısına değinmektedir:

“....Her toplantımıza Facebook’tan iki arkadaşın mesajı geliyor, ortama 1-2 kişi geliyor. Yeni, sıfır hiç tanımıyoruz. Ben yöneticisiyim Facebook sayfasının. Mesaj olarak, biz toplantı çağrısı yapıyoruz ortaya... İki kişi, “ben öğrenciyim, görüşmeye geleceğim ya da ben gazeteciyim, bilgi almaya geleceğim. Ben işte, ne bilim aktivist olmak istiyorum, sizinle birlikte çalışmak istiyorum” diyen, ortalama her toplantıya 2 arkadaşımız geldi. Ya ben çok şaşırırım, yani şu an bile, bu hafta bile, “toplantı mekânınız nerede?” diye demin ben mesaj gördüm örneğin. Bu çok inanılmaz bir şey. Düşünsenize ben tanımıyorum kimseyi. Bizi uzaktan takip ederek, hiçbir şekilde beni tanımadan bir insan bana “toplantıya katılmak istiyorum” diyebiliyor. Yani ben onu örgütlemiyorum ama fikir örgütleniyor. Şu an bu çok daha mümkün. Bir fikrin örgütlenmesi, kişi kişi örgütlenmeden çok daha mümkün.....” (Kişisel Görüşme-26.10.2014).

Tüm bu olumlu yanlarının yanı sıra sosyal medyanın elbette ki kuramcılar tarafından eleştirilen yanları da vardır. Demokrasi ve iletişim teknolojileri tartışmasında kilit konulardan

biri erişim. İnternete erişim Estonya, Finlandiya ve İspanya’da yasal haklar arasında. Nitekim Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi 2011’de kullanıcıların internet erişimini kesmenin yurttaşlık ve siyasi hakların ihlali olduğunu duyurdu. Uluslararası Telekomünikasyon Birliğinin verilerine göre ise, 2013’de 2,7 milyar kişi, yani dünya nüfusunun %40’ı çevrimidir. Bu hâlâ çoğunluğun internete erişemediğini göstermektedir (Aktaran Akdoğan, 2014:61). Diğer yandan örneğin Morozov; sosyal medya ile birlikte gelen “miskin-aktivizm”in (slacktivism; miskinlere uygun aktivizmin) risklerini kuvvetle vurgulamaya yönelmiştir. Morozov’a göre, miskinlere uygun aktivizm “sıfır siyasal ya da toplumsal etkiyle iyi aktivizm yapıldığı hissi uyandırmakta”, fakat “bir Facebook grubuna katılmaktan başka bir talepte bulunmadan dünyayı anlamlı bir şekilde etkilediği yanılması” doğurmaktadır. (Gerbaudo, 2014:13). KOS Medya ekibinin mensuplarından Başar Toros’un şu sözleri Morozov’u doğrular niteliktedir:

“...pasif aktivizm söz konusu, kesinlikle öyle. Şu an mesela eylemlerden de görüyoruz onu. Mesela, bizim bugünkü eylemimizden örnek vereyim. Facebook’ta paylaşan insan sayısı 1500. 1500 kişi paylaşmış, bugünkü çok yüksek diye söylüyorum. Beğenen 1000. Beğeneni boşverin, paylaşan 1500. Gelen kaç kişi? 50. Bilgisayar başı bir aktivizm söz konusu. Hatta gidemeyeceğim bari paylaşayım diyorlar. Bir vicdan rahatlatma hali oluyor yani....” (Kişisel Görüşme-26.10.2014).

Diğer yandan bir başka olumsuz faktör ise, Yochai Benkler (2006) ve Clay Shirky (2010) gibi farklı analistlerin gözlemlediği üzere, internetteki iletişimin ayırıcı özelliğinin, içeriği internet kullanıcılarının küçük bir azınlığı sağlarken, büyük çoğunluğun tükettiği şekildeki bir ‘güç yasası dağılımı’dır. Bu hiyerarşik eğilim Twitter iletişiminde belirgindir. Bunun örneği, Mısırlı eylemcilerin Mübarek’e karşı ayaklanma sırasında kullandıkları #25Jan (25 Ocak) hashtag’ıyla gönderilen mesajların dağılımıdır. Alexandra Dunn ve Christopher Wilson, hashtag’ı kullanan 106.563 bireysel kullanıcıdan gelen mesajların büyük çoğunluğunun 200 ‘önde gelen kişiler’in hesabından gönderildiğini saptamışlardır (Gerbaudo, 2014:229). Benzer biçimde İspanya’da Zaragoza Üniversitesi’nde İspanyol Öfkeli ile ilgili olarak yapılan bir Twitter çalışmasında 15-M’yle bağlantılı Twitter akışının hareketin öngördüğü eşitlik ideolojisiyle çeliştiği gözlenmiştir. Araştırmacılar, küçük bir ‘kanaat önderi’ grubunun dikkatlerin çoğunu kendi üstlerinde topladığı ‘hiyerarşik yapı doğrultusunda bir eğilim’e işaret etmişlerdir (Gerbaudo, 2014:230). KOS hareketi Facebook sayfa yöneticisi aktivist Başar Toros’un aşağıdaki sözleri yukarıdaki araştırmaları doğrular niteliktedir:

“...hala bir tek taraflı iletişim bence söz konusu, çünkü insanlara dönüşümü olmadan bunun sosyal medya tarafından bir araçla yapılması mümkün değil bence. Yani şu an yine çoğunluk izleyici durumunda ki. Etkileşim oluyor ama yine tek taraflı bir iletişim şeye açık yani hegemonik bir ilişki. Yani tartışmalar çok az yani benim izlediğim 1,5 yılda... Bazen dehşete kapılıyorum, inanılmaz bir haber oluyor mesela yorum 3-5 yorum falan yani....” (Kişisel Görüşme-26.10.2014)

Toplumsal hareketler-sosyal medya ilişkiselliği üzerinden sosyal medyaya getirilen

eleştirilerden biri de Sunstein (2001, 2009)'in çalışmalarında görülmektedir. Sunstein, Facebook veya Twitter'da ya da bloglarda aynı görüşten kişilerin etkileştiği yankı odaları ile politik görüş çeşitliliğinin kaybedildiğini ve bölündüğünü savunmaktadır (Aktaran Akdoğan, 2014:62).

Tüm bunlara ilaveten, sosyal medya, kamusal alan ve yerellik arasındaki ilişki üzerinde durduğumuzda Gerbaudo (2014), sosyal medyanın, insanların dikkatini belirli bir yer ve olaylara yönelttiğini, sembolik olarak dağınmış haldeki bireyleri aynı eylemler etrafında toplayabildiğini savunur. Ellison ve arkadaşlarına göreyse örneğin Facebook sitesinin yeni insan toplama platformu olarak sağladığı popülerite, salt kullanıcı tabanının büyüklüğüne indirgenemez. Facebook'u (önceden siyasal katılım deneyimi hiç bulunmayanlar dâhil olmak üzere) yeni insanları kazanmakta en çok etkin kılan şey, aktivistlerin insanların 'gerçek' yerel sosyal ağlarına girmelerine imkân tanınmasıdır. Genel olarak Facebook, yerel çaplı arkadaşlar ve tanıdıklar topluluğuyla ilişki kurmayı ve temas halinde olmayı ("çevrimdışında bir geçmişi bulunan ilişkileri arttırmayı") sağlayan bir araçtır (Gerbaudo, 2014:234). Ancak internet üzerinden örgütlenmenin problemlerinden birisi, yüz yüze temasın olmamasının, kullanıcıların başka insanların niyetlerinden emin olmalarını güçleştirerek, güven duygusunun sağlanmasına engel haline gelebilmesidir. 2011 yılında yaşanan Mısır, İspanya ve ABD'deki protesto eylemlerinde fiili katılım, Facebook'ta eylemlere gelmeye söz verenlerin yüzde 10'u ile yüzde 50'si arasında değişmiştir (Gerbaudo, 2014:240).

Günümüzün toplumsal hareketlerinin dinamiğini daha iyi anlamak için, sosyal medya, kamusal alan ve yerellik arasındaki karmaşık etkileşimi birbirlerinden ayırarak da ele almak gerektiğini belirten Gerbaudo, 2011 yılında Mısır, İspanya (İspanyol Öfkeliileri) ve ABD (Occupy Wall Street)'de yaşanan toplumsal olayları incelemiştir. Gerbaudo (2014:247-248), araştırmasının sonunda sosyal medyanın yükselişinin, sokak siyasetinin ya da fiziksel alanlarda yüz yüze kurulan iletişimin öneminin azalmasını gerektirmediğini yeterince gözler önüne sermiştir. Bir başka deyişle sokak iletişimi (yüz yüze ajitasyon, afiş asma, bildiri dağıtma ve benzer pratikler) insanları harekete geçirme aracı olarak hayati rol oynamaya devam etmektedir. Yeni medyanın otomatik olarak 'yer'in öneminin azalmasını getireceğini ileri süren Castells gibi ağ teorisyenlerinin görüşlerinin aksine, günümüz aktivistlerinin sosyal medyayı kullanışları büyük ölçüde fiziksel yakınlık biçimlerinin yeniden kurulmasını ve kolaylaştırılmasını kapsamaktadır. Sosyal medya, hareketin kamusal alanda zemin bulmasını sağlayarak, bir siyasal yerellik ya da siyasal 'internet yerelliği' duygusunun gelişmesine katkıda bulunur.

Kuzey Ormanları Savunması Hareketi

Kuzey Ormanları Savunması hareketi Gezi Direnişi sonrası oluşan forum hareketleri içerisinde en önemlilerinden biridir. Gezi Direnişi sırasında oluşan doğayı koruma ve savunma eğilimi hem Gezi Parkı hem de Türkiye'nin her yerinde kendini göstermiştir. Aynı zamanda 3. köprü'nün yapıldığı İstanbul'da ve kuzeydeki ormanlık alanda bir şeyler yapma ihtiyacı çok yaygın bir şekilde dile getirilmiştir.

Bu araştırma için yapılan derinlemesine görüşmelerden, e-posta grubundaki yazışmaların ve hareketin web sitesi ile sosyal medya sayfalarındaki bilgilerin analiz edilmesinden elde edilen bulgulara göre Kuzey Ormanları Savunması hareketinin kuruluş tarihçesi aşağıdaki gibidir. Hareket ilk eylemini 7 Temmuz 2013'te Garipçe'de yapmış, sonrasında ise her hafta Cuma günleri Abbasağa Parkı'ndaki forumun bir alt forumu olarak toplanmıştır. Hareket ilk eylemden birkaç ay sonra da Kuzey Ormanları Savunması adını almıştır. Kuzey Ormanları Savunması hareketi kısa sürede bir ağa dönüşmüş ve Marmara Bölgesi'nin her yerine yayılmıştır. Hareketin web sitesinde yer alan manifestoda mensupları kendilerini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Kuzey Ormanları Savunması, İstanbul'un kuzeyinde yer alan son orman alanları ile birlikte su havzaları, tabiat parkları, tarım alanları, çok sayıda endemik bitki ve hayvan türlerinden oluşan farklı ekosistemlerin bir arada bulunduğu bütüncül bir ekolojik alanın varlığını sürdürülebilmesini savunan, bu amaç doğrultusunda; ölçeği ve gerekçesi ne olursa olsun doğaya, akla, bilime dayanmayan her türlü kentsel-kırsal projenin durdurulması için örgütlenen, mücadele eden, özgür ve gönüllü bireylerin oluşturduğu bir harekettir.”(www.kuzeyormanlari.org).

Hareketin mensupları hareketi “Gezi'nin çocuğu” olarak tasvir etmektedir. KOS hareketi aktivistlerinden Başar Toros ise hareketi şu şekilde betimlemektedir:

“.....Bizim bir fikrimiz oluştu tabii. Yani bu Kuzey Ormanları denilen bir ekolojik sistem var. Bu sistemi kimse farkında değil. Üniversitede bile böyle okutulmuyor. Bugün sermaye yalnız köprüyle değil, yapacağı mega projelerle ki o zaman daha 3. havalimanı yoktu gündemde... Bu projelerle ve İstanbul'un inşaat sermayesiyle yeni palazlandırılmaya çalışılan, özellikle yandaş gruplardan oluşturulmuş inşaat sermayesi bu ormanlara gözünü dikti ve talan edecek. Yani madem Gezi Parkı'nı savunduk bu kadar ve kurtardık kısmen hadi ormanları savunalım. Hadi Kuzey Ormanları'nı savunalım. Hem de Bulgaristan'dan İzmit'e kadar savunalım” diye bir karar aldık. Önce mega projelere karşı mücadele, İstanbul'a yakın ormanları savunalım, daha ağırken... Yavaş yavaş İğneada'dan Sapanca'ya kadar bütün bölgede arkadaşlarımız, ilişkilerimiz köylülerimiz, kardeşlerimiz, ablalarımız oldu. Gidip geldiğimiz, ziyaret ettiğimiz, beraber kamp yaptığımız, eylemlerine katıldığımız, eylemlerimize gelen.....”(Kişisel Görüşme-26.10.2014)

Organizasyon Yapısı

Kuzey Ormanları Savunması hareketi kendi manifestosunda da belirtildiği üzere demokratik, yatay ve hiyerarşik olmayan, katılmak isteyen herkese açık (doğa düşmanı olmamak şartı ile) bir organizasyon yapısına sahiptir. Hareketin herhangi bir sözcüsü bulunmamaktadır.

Kuzey Ormanları Savunması Hareketi mensupları Gezi Direnişi sonrası Temmuz 2013'ten itibaren her hafta Cuma günleri kesin olmak üzere haftada en az bir kere toplanmaktadır. Başlangıçta, Gezi Direnişi sonrası park forumları kitleselken ve kalabalıkken KOS hareketi

mensupları da çok uzun bir süre herkese açık bir yapı olarak parklarda toplanmıştır. Kış şartlarında ise toplantılar kapalı mekânlara alınmıştır ve çeşitli kuruluşlara ait salonlarda yapılmaktadır. Ayrıyeten her toplantı duyurulmakta ve çağrıda bulunmaktadır.

KOS Medya

Hareket kendi içindeki görevlendirmeyi konulara özel; çeşitli çalışma grupları oluşturarak yapmaktadır ve bu çalışma grupları da ayrıca toplantılar düzenlemektedir. Örneğin bu çalışma gruplarından bir tanesi KOS Medya grubudur. KOS Medya grubu www.kuzeyormanlari.org adresinde yer alan web sitesinden, <https://www.facebook.com/KuzeyOrmanlariSavunmasi> adresinde yer alan Facebook sayfasından, <https://twitter.com/kuzeyormanlari> adresinde yer alan Twitter sayfasından, <https://www.youtube.com/channel/UCCr-vW-jSBo17plCCcT9QZQ> adresinde yer alan Kuzey Ormanları Savunması adlı Youtube sayfasından, kuzeyormanlarisavunmasi@googlegroups.com adresinden oluşan mail grubundan ve [kuzeyormanlarisavunmasi](https://www.instagram.com/kuzeyormanlarisavunmasi) adlı instagram hesabından sorumludur.

www.kuzeyormanlari.org adresli web sitesinde özellikle İstanbul daha ağırlıklı olmak üzere, Türkiye'deki bütün kent ve ekoloji haberleri yer almaktadır. Bu haberler ya Kos Medya ekibi tarafından yapılmakta ya da internette toplanmaktadır. Yaklaşık 10 kişiden oluşan Kos Medya ekibi tarafından günde ortalama 10-15 arası haber yapılmakta, bunlar [kuzeyormanlari.org](http://www.kuzeyormanlari.org) web sitesine konulmaktadır. Bu haberlerin tamamı hareketin Twitter sayfasından da paylaşılmaktadır. Haberlerin 4-5 tanesi ise Facebook sayfasında paylaşılmaktadır.

Kuzey Ormanları Savunması Facebook sayfasının 11 Mart 2015 tarihi itibarıyla 29.556 beğeneni bulunmaktadır. Hareketin Twitter sayfası ise aynı gün itibarıyla 23.400 kişi tarafından takip edilmektedir. 11 Mart 2015 itibarıyla Kuzey Ormanları Savunması Twitter sayfasından 5.417 tweet atılmıştır. Youtube sayfasının ise aynı gün itibarıyla 115 abonesi bulunmaktadır. Hareketin Instagram hesabından 11 Mart 2015 itibarıyla ise 220 gönderide bulunulmuştur ve hesabın 547 takipçisi yer almaktadır.

Bu rakamlara bakıldığında hareketin aktif üye sayısını kestirmek zordur ancak örneğin İğneada'da yapılması planlanan termik ve nükleer santrale karşı düzenlenen Kuzey Ormanları Savunması Kampı'na 450 kişi katılmıştır. 2014 Eylül ayı başında Belgrad Ormanı'nda düzenlenen kampa ise 350 kişi katılmıştır. Bir başka örnek ise 3. Havalimanı'nın temel atma töreninin olduğu 7 Haziran 2014'te Taksim-İstiklâl Caddesi'nde düzenlenen yürüyüştür. Bu yürüyüşe ise binin üzerinde insan katılmıştır. Her gününü mesai vererek Kuzey Ormanları Savunması'na ayıran kişi sayısını sorduğumuzda ise Çiğdem Çıdamlı "25-30" diye cevap vermektedir. (Kişisel Görüşme-24.10.2014).

Finansman

Kuzey Ormanları Savunması Hareketi herhangi bir kuruluştan fon almamaktadır ve fon almayı doğru bulmamaktadır. Hareket, bütün çalışmalarını gönüllülük esasına dayalı para toplama usulü

ile gerçekleştirmektedir. Bunun dışında hareket, kamp kurma gibi faaliyetler, hukuki başvurular ve dava açmak gibi faaliyetler açısından resmi başvuru işlemlerini halledebilmek için 10Ekim 2014 tarihinde, “Kuzey Ormanları” adı ile bir dernek kurmuştur. Derneğin merkezi Taksim-İstiklâl Caddesi’nde bulunmaktadır. Diğer yandan hareketin gazete çıkartmak gibi bir amacı bulunmaktadır. Bu gazetenin satışı ile imal ettirilen KOS çanta ve t-shirtlerinin satışı sayesinde belli bir gelir elde edilmesi planlanmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Şüphesiz ki sosyal medya ile yeni toplumsal hareketler niteliksel anlamda olumlu bir dönüşüm geçirmiştir. Ancak sayılarla Türkiye’de yeni iletişim teknolojilerinin kullanımına baktığımızda görmekteyiz ki, Dünya Ekonomik Forumu’nun 2013 Küresel Bilgi Teknolojileri Raporu’na göre internet kullanımında Türkiye 144 ülke içinde 62. Sırada yer almaktadır. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu BTK 2013 yılı ilk çeyreği itibarıyla çevirmeli internet dahil toplam abone sayısının 20,42 milyon olduğunu, bunun 20,3 milyonunun geniş bant abonesi olduğunu açıklamıştır. TÜİK’in 2012 verilerine göre ise evlerde kadınların %38,5’u bilgisayar kullanırken %37’si internete girmektedir, erkeklerin %59’u bilgisayar kullanırken %58,1’i internete girmektedir. Tüm bu sayılar göstermektedir ki internet kullanımı hızla artsa da hala nüfusun çoğunluğu bu teknolojiyi kullanmamaktadır (www.tuik.gov.tr). İnternet bağlantı ücretlerine gelince, aylık limitsiz paketler, servis sağlayıcıların kampanyalarına bağlı olarak, Ağustos 2013 itibarıyla 119 TL’ye kadar çıkmaktadır. Bu tutar karşısında asgari ücret tutarı göz önünde bulundurulduğunda geniş bant internet bağlantı ücretinin çok yüksek olduğu görülmektedir. OECD’nin 2012 raporunda da Eylül 2011 itibarıyla Türkiye’deki geniş bant ücretlerinin örgütteki ülkeler arasındaki en yüksek dördüncü olduğu belirtilmektedir. Etkileşimi sağlayan Web 2.0 nimetlerinden özgürce yararlanabilmek için limitsiz geniş bant gerekmektedir ama yüksek ücretler kullanıcılara kısıtlamalar getirmektedir. Ancak yüksek bağlantı ücretleri, internetle ilgili tek kısıtlama değildir (Akdoğan, 2014:123).

Engelliweb’in verilerine göre Eylül 2014’e kadar Türkiye’de erişime kapatılan site sayısı 51.384 olup bu engellemelerin sadece %6’sı hukuk sisteminin incelemesinden geçirilerek yapılmış, % 91,5 i doğrudan TİB tarafından yapılmıştır (www.engelliweb.com). Diğer yandan Türkiye’de son yıllarda internet sansürüyle ilgili yeni uygulamalar da görülüyor. Örneğin, sosyal medyada yaratılan içerik nedeniyle gözaltına alınma, tutuklanma ve yargılanmalara rastlanıyor. Piyanist Fazıl Say’ın Twitter’da Hayyam’dan dizeler paylaşması nedeniyle yargılanması örnek verilebilir (Akdoğan, 2014:126).

Bir başka kısıtlama ise direk olarak sosyal paylaşım sitelerinin kendisinden geliyor. Örneğin Facebook, kullanıcı şikayetleri üzerine örneği Gezi döneminde binlerce beğeneni olan Ötekilerin Postası sayfasını defalarca kapamıştır.

Sonuç olarak interneti az kişinin kullanmasından kaynaklanan dijital uçurum, sosyal medyada içerik üretenin az, tüketenin çok olması, miskin aktivizm, yankı odalarının oluşması,

internetin pahalı olması, internet sansürü, güvenlik güçlerinin sosyal medya kullanıcıları üzerinde kurduğu baskılar ve sosyal medya mecralarının ticari kuruluşlar olmasından kaynaklanan ve her geçen gün kullanıcılardan iletilerinin daha çok bireye ulaşması karşılığında para talep etmeleri toplumsal hareketler ve sosyal medya ilişkiseliliği önündeki handikaplardır.

Gezi Direniş'i'nden sonra ortaya çıkan Kuzey Ormanları Savunması hareketini bir örnek olay olarak inceleyen bu çalışmanın bulgular kısmında verildiği üzere sosyal medya artık yeni toplumsal hareketlerin ve bir fikrin örgütlenişini kolaylaştırmıştır, ancak sosyal medyanın buradaki işlevi insanların sokağa çıkmasında itekleyici bir rol üstlenmesidir. Kuzey Ormanları Savunması hareketi neredeyse tüm sosyal medya araçlarını kullanarak kitlelere ulaşmaktadır. Ancak sosyal medyada oluşturulan kitlesel etkinliklerin sokağa yansması ne kadar olmaktadır? Hareketin Facebook sayfasını beğenen sayısı 30 bine yakınken, bugüne kadarki en kitlesel eyleme katılan sayısı ancak bini geçmiştir. Sosyal medya ile protesto eylemleri organize edilir ve insanlara duyurulur, insanların sokağa çıkması teşvik edilir. Özetle, sosyal medya insanların sokağa çıkması için bir sıçrama tahtasıdır. Bununla birlikte, sosyal medya ile “yeni” toplumsal hareketlerin niteliksel anlamda bir dönüşüm geçirdiği bir gerçektir ancak sosyal medyanın sokağın yerini alması mümkün değildir.

Kaynaklar

- Akdoğan, I. (2014). Dijital Politik Fanteziler, İstanbul: İletişim yayınları
- Arrighi, G., Hopkins, T.K., ve Wallerstein, I. (2004). “*Sistem Karşısı Hareketlerin İnkilemleri*”, Sistem Karşısı Hareketler, 2. Basım, C. Kanat, B. Somay ve S. Sökmen (Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (2001). *The Individualized Society*, Cambridge: Polity Press.
- Bottomore, T. (1987). *Siyaset Sosyolojisi*, E. Mutlu (Çev.), Ankara: Teori Yayınları.
- Collas, A. (2002). *International Civil Society Movements in World Politics*, Cambridge: Polity Press.
- Çoban, S. (2009). “*Yeni Toplumsal Hareketler ve İktidar Sorunu*”, Küreselleşme, Direniş, Ütopya-Yeni Toplumsal Hareketler-Küresel-leşme Çağında Toplumsal Muhalefet (Der.) Barış Çoban, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Epstein, B. (1993). “*Radical Democracy and Cultural Politics*”, (Ed.) B. S. Turner, *Theories of Modernity and Postmodernity*, London: SAGE
- Gerbaudo, P. (2014). *Twitler ve Sokaklar-Sosyal Medya ve Günümüzün Eylemciliği*, (Çev.) O. Akınhay, İstanbul: Agora Kitaplığı
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, (Haz.) H. Özel ve C. Güzel, İstanbul: Ayraç Yayınları.
- Handler, J. F. (1992). “*Postmodernism, Protest and the New Social Movements*”, *My Law&Society Review*, Volume 26, Number 4.
- Işık, G. (2013). *Sanaldan Sokağa Toplumsal Hareketler*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Martin, W. G. (2008). *Toplumsal Hareketler 1750-2005 Dipten Gelen Dalgalar*, D. Keskin (Çev.), İstanbul: Versus Yayınları
- Mason, P. (2012). *Why It’s Kicking Off Everywhere: The New Global Revolutuions*, London: Verso.
- Melucci, A. (1999). “*Çağdaş Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması*”, *Yeni Sosyal Hareketler*, (Haz.) K. Çayır, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Melucci, A. (2004). “*Toplumsal Hareketler ve Günlük Hayatın Demokratikleşmesi*”, *Sivil Toplum ve Devlet Avrupada Yeni Yaklaşımlar*, (Der.) J. Keane, (Çev.) L. Köker, A. Çiğdem, M. Akın Küçük, A. Bora ve A. Nur, Ankara: Yedikita Yayınları.
- Morin, E. (1998). “*Bir Uygarlık Bunalımı*”, *Cogito*, Sayı:14.
- Poster, M. (2001). *What’s the Matter With the Internet*, Mineapolis: University of Minnesota Press.
- Shirky, C. (2010). *Herkes Örgüt-İnternet Gruplarının Gücü*, P. Şiraz (Çev.), İstanbul: Optimist Yayım Dağıtım.
- Şendeniz, Ö. (2012). “*Toplumsal Hareketler Repertuarının Dönüşümü: Fındıklı HES Muhalefeti Örneği*”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, KTÜ Sos. Bil. Enst., Trabzon.
- Şendeniz, Ö. (2014). “*Toplumsal Hareketler Repertuarı ve Sosyal Ağlar: HES Muhalefeti Örneği*”, *Yeni Medya Pratikler Olanaklar*, (Ed.) E. Baştürk Akca, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

İnternet Kaynakları

- <http://www.engelliweb.com>
- <https://www.facebook.com/KuzeyOrmanlariSavunmasi>
- www.kuzeyormanlari.org
- kuzeyormanlari.savunmasi@googlegroups.com
- kuzeyormanlari.savunmasi adlı Instagram hesabı

<http://www.tuik.gov.tr>

<https://twitter.com/kuzeyormanlari>

<https://www.youtube.com/channel/UCcR-vW-jSBo17plCCcT9QZQ>

Diğer

Başar Toros ile kişisel görüşme (24.10.2014).

Çiğdem Çıdamlı ile kişisel görüşme (24.10.2014).